

ΦΣ 120
Εφαρμοσμένη Ηθική

Syllabus

Ακαδημαϊκό έτος 2013-2014

Ευάγγελος Δ. Πρωτοπαπαδάκης

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ευάγγελος Δ. Πρωτοπαπαδάκης
Δρ. Φιλοσοφίας, Λέκτωρ Εφαρμοσμένης Ηθικής

Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας
Τομέας Φιλοσοφίας
Πανεπιστημιούπολη, 15703 Ζωγράφου, Αθήνα
Γραφείο: +30 210 7277 574, Fax: +30 210 7277 535
E-mail: eprotopa@ppp.uoa.gr, www.protopapadakis.gr

Περιγραφή

Στο πλαίσιο του μαθήματος αρχικά θα εντάξουμε το γνωστικό πεδίο της Εφαρμοσμένης Ηθικής στον ευρύτερο κλάδο της Ηθικής, θα παρακολουθήσουμε την ιστορική διαδρομή της και θα διακρίνουμε τα επί μέρους αντικείμενά της. Συγκεκριμένα, θα προσδιορίσουμε το περιεχόμενο και τους στόχους της Βιοηθικής, της Ιατρικής Ηθικής, της Περιβαλλοντικής Ηθικής, της Ηθικής του Κυβερνοχώρου και των Μ.Μ.Ε., της Ηθικής των Διεθνών Σχέσεων, της Ηθικής του Δικαίου και άλλων κλάδων της Εφαρμοσμένης Ηθικής. Εν συνεχεία θα παρουσιάσουμε τις θέσεις σημαντικών φιλοσόφων, επί τη βάσει των οποίων διαμορφώθηκε η φιλοσοφική σκέψη σε ό, τι αφορά στους ανωτέρω κλάδους: οι προσεγγίσεις του Bernard Williams, του Richard Hare, του Peter Singer, του Arne Naess, του Bair Callicott, του Tom Beauchamp, του Thomas Nagel, του Warwick Fox και άλλων. Θα συζητήσουμε τα πλέον φλέγοντα ζητήματα του κλάδου: αμβλώσεις, κλωνοποίηση ανθρώπων, ευθανασία, παρένθετη μητρότητα, παιδική πορνογραφία, πνευματική ιδιοκτησία στο διαδίκτυο, σεξουαλική παρενόχληση κ.ά.

Προαπαιτούμενα

Το μάθημα είναι υποχρεωτικό επιλεγόμενο και προσφέρεται στους φοιτητές του 6^{ου} εξαμήνου του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής, Ψυχολογίας ανεξαρτήτως κλιμακίου καθώς και σε φοιτητές άλλων Τμημάτων. Ωστόσο, μπορεί να το παρακολουθήσει οποιοσδήποτε άλλος φοιτητής το επιθυμεί. Δεν προαπαιτείται η παρακολούθηση κάποιου άλλου μαθήματος.

Προτεινόμενα Συγγράμματα

Ευάγγελος Πρωτοπαπαδάκης, *Κλωνοποίηση και Βιοηθική: Κλωνοποίηση Ανθρώπων και Δικαιώματα* (Αθήνα: Παπαζήσης, 2013).
Φιλήμων Παιονίδης, *Υπέρ του Λέοντος* (Αθήνα: Εκκρεμές, 2007).

Κείμενα

Πέραν των προτεινόμενων συγγραμμάτων και της ενδεικτικής εργογραφίας, θα σας προταθούν κατά την διάρκεια των παραδόσεων άρθρα δημοσιευμένα σε

επιστημονικά περιοδικά, τα οποία είναι διαθέσιμα σε ψηφιακές βάσεις δεδομένων (www.jstor.org, HEAL-LINK, κ.ά.), στις οποίες το Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών διατηρεί συνδρομή.

Παρακολούθηση

Η παρακολούθηση των παραδόσεων δεν είναι υποχρεωτική (ποτέ δεν κατάλαβα γιατί...), ωστόσο είναι απαραίτητη. Εξ ίσου απαραίτητη είναι η συμμετοχή σας στην συζήτηση των επί μέρους θεμάτων.

Βαθμολόγηση

Με το πέρας των παραδόσεων θα υπάρξουν γραπτές εξετάσεις.

Αναλυτικό Διάγραμμα Παραδόσεων

1^ο μάθημα: Εισαγωγή

Ένταξη του επιστημονικού πεδίου της Εφαρμοσμένης Ηθικής στην Ηθική Φιλοσοφία. Οι λόγοι που την επέβαλαν και η ιστορική της διαδρομή. Ο χαρακτήρας της, οι μέθοδοί της, τα επί μέρους αντικείμενά της.

2^ο μάθημα: Βιοηθική 1 – Ευθανασία

Διάκριση της ευθανασίας σε είδη και τρόποι με τους οποίους διενεργείται. Ενεργητική και παθητική ευθανασία, εκούσια και μη-εκούσια, ιατρικά υποβοηθούμενη αυτοκτονία και φόνος από οίκτο. Υπάρχει ηθική διαφοροποίηση μεταξύ της ενεργητικής και της παθητικής ευθανασίας; Το δικαίωμα στην ζωή και το δικαίωμα στον θάνατο. Αυτονομία και αξιοπρέπεια του ασθενούς. Ιατρικό καθήκον και ευθανασία.

3^ο μάθημα: Βιοηθική 2 – Κλωνοποίηση ανθρώπων

Τι είναι η κλωνοποίηση ανθρώπων, και με ποιόν τρόπο ενδέχεται να επιδράσει στην αξιοπρέπεια και στα δικαιώματα του ηθικού προσώπου και του ανθρώπου. Συγκεκριμένα θα εξετασθούν: το δικαίωμα στην άγνοια, το δικαίωμα στο ανοικτό μέλλον, το δικαίωμα στην μοναδικότητα, το δικαίωμα στην αναπαραγωγή και αυτό στην επιστημονική έρευνα.

4^ο μάθημα: Βιοηθική 3 – Αμβλώσεις

Η αυτονομία και ο αυτοκαθορισμός της γυναίκας έναντι του δικαιώματος στη ζωή του εμβρύου. Ο ρόλος και τα δικαιώματα του πατέρα. Θετικά και αρνητικά καθήκοντα. Ο προτιμησιακός ωφελιμισμός του Peter Singer και η θέση της Judith Jarvis Thomson υπέρ της αυτονομίας της γυναίκας.

5^ο μάθημα: Βιοηθική 4 – Παρένθετη μητρότητα

Τι είναι η παρένθετη μητρότητα και με ποιόν τρόπο επηρεάζει τα εμπλεκόμενα μέρη: την φυσική μητέρα, την φέρουσα μητέρα και τον πατέρα. Δικαιώματα και υποχρεώσεις της φέρουσας μητέρας.

6^ο μάθημα: Βιοηθική 5 – Γονιδίωμα και γενετική μηχανική

Η τροποποίηση του γονιδιώματος ώστε να επιδιωχθούν επιθυμητά χαρακτηριστικά και να αποτραπούν ανεπιθύμητα. Προκαθορισμός της συμπεριφοράς και ηθική. Το καθήκον προστασίας του πλούτου και της ποικιλίας της γονιδιακής δεξαμενής έναντι της ανάγκης να προλαμβάνονται γενετικές ασθένειες.

7^ο μάθημα: Ιατρική Ηθική 1 – Ο όρκος του Ιπποκράτη

Το αρχαίο κείμενο και σύγχρονες αναδιατυπώσεις. Ποια η θέση και ο ρόλος του σήμερα σε σχέση με ζητήματα όπως η ευθανασία, οι αμβλώσεις κ.ά.

8^ο μάθημα: Ιατρική Ηθική 2 – Καθήκοντα του γιατρού

Το καθήκον αληθείας του γιατρού προς τον ασθενή του, οι θεραπείες placebo και το δικαίωμα του ασθενούς στην άγνοια. Το καθήκον διακοπής άγονων θεραπειών και η ευθανασία. Το καθήκον προστασίας της ζωής και οι αμβλώσεις. Σύγκρουση αρνητικών και θετικών καθηκόντων.

9^ο μάθημα: Περιβαλλοντική Ηθική 1 – Ανθρωποκεντρική και βιοκεντρική ηθική

Το φυσικό περιβάλλον ως μέσον για την ανθρώπινη ευημερία. Το ηθικό δικαίωμα του ανθρώπου να χρησιμοποιεί το περιβάλλον του προς εξυπηρέτηση των στόχων του. Το καθήκον σεβασμού της ζωής σε κάθε της μορφή και η ηθική της γης του Aldo Leopold.

10^ο μάθημα: Περιβαλλοντική Ηθική 2 – Οικοκεντρική ηθική

Η Οικοσοφία T του Arne Naess και η πλατφόρμα της Βαθιάς Οικολογίας. Ο κόσμος και τα όντα ως πλέγμα σχέσεων. Οι επιρροές από την ύστερη Στοά, τον Baruch Spinoza, τον Martin Heidegger και τον Gandhi. Αυτοπραγμάτωση, εκτεταμένος εαυτός και βιοποικιλότητα. Οι αιτιάσεις της Κοινωνικής Οικολογίας του Murray Bookchin.

11^ο μάθημα: Περιβαλλοντική Ηθική 3 – Οικολογικός φασισμός

Από τον Fichte στον ηθικό ολοκληρωτισμό του Kaarlo Pentti Linkola. Ο άνθρωπος ως ιός ή ως καρκίνωμα του πλανήτη. Το καθήκον περιορισμού ή εξαφάνισης του ανθρώπινου πληθυσμού. Η σύνδεση φασισμού και περιβαλλοντικής ηθικής.

12^ο μάθημα: Δικαιώματα των ζώων

Έχουν τα ηθικά πρόσωπα καθήκοντα έναντι των ζώων; Έχουν τα ζώα δικαιώματα; Οι σχετικές θέσεις φιλοσόφων από τους Στωικούς μέχρι τον Kant. Η σκέψη σύγχρονων διανοητών όπως ο Peter Singer, ο Tom Regan, ο Gary Francione κ.ά.

13^ο μάθημα: Πνευματική ιδιοκτησία – σεξουαλική παρενόχληση – παιδική πορνογραφία

Πνευματική ιδιοκτησία και διαδίκτυο. Η σεξουαλική παρενόχληση και η αντιστροφή του τεκμηρίου της αθωότητας. Παιδική πορνογραφία, διαδίκτυο και ηθική.

Ενδεικτική Εργογραφία

- Beauchamp Tom L. και James F. Childress, *Principles of Biomedical Ethics* (Oxford University Press, Oxford, 1979).
- Brock Dan, “Cloning Human Beings: An Assessment of the Ethical Issues Pro and Con”, στο *Clones and Clones: Facts and Fantasies about Human Cloning*, επιμέλεια Martha Nussbaum και Cass R. Sunstein, 141-164 (New York: W. W. Norton Co, 1999).
- Brock Dan, “Human Cloning and Our Sense of Self”, *Science* 296 (2002): 314-316.
- Brock Dan, “The Non-Identity Problem and Genetic Harms – The Case of Wrongful Handicaps”, *Bioethics* 9.3-4 (1995): 269-275.
- Buchanan Allen, Dan W. Brock, Norman Daniels, Daniel Wikler, *From Chance to Choice: Genetics and Justice* (Cambridge: Cambridge University Press, 2001).
- Dworkin Ronald, “Rights as Trumps”, στο *Theories of Rights*, επιμέλεια J. Waldron, 153–167 (Oxford: Oxford University Press, 1984).
- Dworkin Ronald, *Life's Dominion* (London: Harper Collins, 1993).
- Dworkin Ronald, *Taking Rights Seriously* (New York: Harvard University Press, 1978).
- Engelhardt Tristram Hugo, *The Foundations of Bioethics* (Oxford: Oxford University Press, 1996).
- Feinberg Joel, “The Rights of Animals and Unborn Generations”, στο *Ethical Theory: an Anthology*, επιμέλεια Russ Shafer-Landau, 409-417 (Oxford: Blackwell Publishing, 2007).
- Feinberg Joel, *Freedom and Fulfillment: Philosophical Essays* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1994).
- Feinberg Joel, *Harm to Others* (Oxford: Oxford University Press, 1987).
- Habermas Jürgen, *Το Μέλλον της Ανθρώπινης Φύσης: Πίστη και Γνώση*, μετάφραση Μαρία Τοπάλη (Αθήνα: Scripta, 2004).
- Haldane John Burdon S., “Biological Possibilities for the Human Species in the Next Ten Thousand Years”, στο *Man and His Future*, επιμέλεια Gordon Wolstenholme, 337-361 (Boston: Little, Brown and Company, 1963).
- Harris John, *On Cloning* (London: Routledge, 2004).
- Jonas Hans, *Philosophical Essays: From Ancient Creed to Technological Man* (Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1974).
- Jonsen Albert R., *The Birth of Bioethics* (New York: Oxford University Press, 2003).
- Kuhse Helga και Peter Singer, *A Companion to Bioethics* (New York: John Wiley and Sons, 2009).
- Maienschein Jane, *Whose View of Life? Embryos, Cloning, and Stem Cells* (New York: Harvard University Press, 2003).
- Parfit Derek, *Reasons and Persons* (Oxford: Clarendon Press, 1987).
- Potter Van Rensselaer, *Bioethics: Bridge to the Future* (Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall, 1971).
- Protopapadakis Evangelos, *Animal Ethics: Past and Present Perspectives* (Berlin: Logos Verlag, 2012).
- Rachels James, *Στοιχεία ηθικής φιλοσοφίας*, μετάφραση Ξ. Μπαμιατζόγλου, επιμέλεια Φιλήμων Παιονίδης (Αθήνα: Οκτώ, 2012).
- Regan Tom, “Empty Cages: Animal Rights and Vivisection”, στο *Animal Ethics: Past and Present Perspectives*, επιμέλεια Evangelos Protopapadakis, 179-196 (Berlin: Logos Verlag, 2012).

- Robertson John A., *Children of Choice: Freedom and the New Reproductive Technologies* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1994).
- Singer Peter, "All Animal Are Equal", στο *Animal Ethics: Past and Present Perspectives*, επιμέλεια Evangelos Protopapadakis, 179-196 (Berlin: Logos Verlag, 2012).
- Singer Peter, *Applied Ethics* (Oxford: Oxford University Press, 1986).
- Singer Peter, *Practical Ethics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1997).
- Thomson Judith Jarvis, *The Realm of Rights* (Cambridge, MA: Oxford University Press, 1990).
- Αλαχιώτης Σταμάτης, *Βιοηθική: Αναφορά στους Γενετικούς και Τεχνολογικούς Νεωτερισμούς* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2006).
- Δραγώνα-Μονάχου Μυρτώ, «Η Οικουμενική Διακήρυξη για τη Βιοηθική και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και η Ιστορία της», *Ιατρική και Φαρμακευτική Επιθεώρηση* 4 (2006): 56-68.
- Δραγώνα-Μονάχου Μυρτώ, «Ηθική και Βιοηθική», *Επιστήμη και Κοινωνία* 8-9 (2002): 1-26.
- Δραγώνα-Μονάχου Μυρτώ, *Σύγχρονη Ηθική Φιλοσοφία: Ο Αγγλόφωνος Στοχασμός* (Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1995).
- Δραγώνα-Μονάχου Μυρτώ, *Φιλοσοφία και Ανθρώπινα Δικαιώματα* (Αθήνα: ΟΕΔΒ, 1986).
- Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, *Θέσεις για Σύγχρονα Προβλήματα*, επιμέλεια Μαριάννα Δρακοπούλου (Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο, 2007).
- Κριάρη-Κατράνη Ισμήνη, *Γενετική Τεχνολογία και Θεμελιώδη Δικαιώματα* (Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας, 1999).
- Παιονίδης Φιλήμων, *Υπέρ του Δέοντος* (Αθήνα: Εκκρεμές, 2007).
- Πρωτοπαπαδάκης Ευάγγελος, *Η Ευθανασία Απέναντι στην Σύγχρονη Βιοηθική* (Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας, 2003).
- Πρωτοπαπαδάκης Ευάγγελος, *Οικολογική Ηθική* (Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας, 2005).
- Πρωτοπαπαδάκης Ευάγγελος, *Περιβαλλοντική Ηθική: Ο Άρνε Νες και η Βαθιά Οικολογία* (Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας, 2008).
- Τσινόρεμα Σταυρούλα, «Η Βιοηθική και η Σύγχρονη Κριτική της Πράξης. Η Ηθική στην Εποχή της Βιοτεχνολογίας», *Δευκαλίον* 24 (2006): 213-250.